

Рис. 4. Оптимальна однорівнева система страхування сільськогосподарських товаровиробників в Україні*

*Джерело: розробка автора

Світовий досвід показує, що в зарубіжних країнах фіксується різна комбінація учасників страхових відносин (американська, європейська та змішана модель страхування аграріїв). Проте відмітимо, що створення та функціонування державних перестрахових компаній забезпечує формування загальнонаціонального ринку страхування у сільському господарстві.

Висновки з проведеного дослідження. В умовах функціонування такого державного інституту, по суті, держава стає по відношенню до ринку страхування у сільському господарстві «внутрішнім регулятором», який здатний компенсувати недоліки ринкової системи, скоординувати процес вибору сільськогосподарськими товаровиробниками тієї страхової компанії, яка забезпечить врахування їх вимог та інтересів при існуванні такого потужного, додаткового, гарантуючого джерела покриття збитків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соціально-економічний аналіз надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру / С. М. Волошин, Л. В. Жарова, Є. В. Хлобистов, О. А. Чебанов / За науковою редакцією д. е. н., проф. Є. В. Хлобистова / РВПС України НАН України, НДІ СРП – Сімферополь, 2010. – С. 6.
2. Гнатюк Н. В. Ансамбль МЗЦАО у вивченні сезонних змін клімату в Україні для XXI-го століття [Електронний ресурс] / Н. В. Гнатюк, С. В. Краківська, Л. В. Паламарчук, І. П. Шеденко, Г. О. Дюкель // Режим доступу : http://www.uhmi.org.ua/conf/climate_changes /presentation_pdf /poster_2/ Gnatyuk_poster_ris.pdf.
3. Рынок агрострахования Украины в 2012 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://info.dedal.ua/files/nashi_news/2012AgInsuranceMarket.pdf.
4. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. №1877-IV // ВВР України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.
5. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
6. Статут об'єднання страховиків «Аграрний страховий пул» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaip.com.ua/wp-content/uploads/images/2013/07/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82.pdf>.
7. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Перестраховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Перестраховання#cite_note-1.

УДК 331.25

Павлів В.В.

*аспірант кафедри міжнародних фінансів
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі*

МЕТОДИ УСУНЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОГО ФАКТОРУ НА СИСТЕМУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті відображені соціально-орієнтовані методи та підходи, які сприяють розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. Визначено головні фактори недовіри громадян до третього рівня пенсійної системи України. Особливо звернено увагу на необхідні до здійснення заходи ключовими суб'єктами, для формування довіри до системи недержавного пенсійного забезпечення.

Ключові слова: система недержавного пенсійного забезпечення, недержавний пенсійний фонд, державні регулятори, поінформованість населення, інформаційний потік.

Павлів В.В. МЕТОДЫ УСТРАНЕНИЯ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА СИСТЕМУ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье отображены социально-ориентированные методы и подходы, которые содействуют развитию системы негосударственного пенсионного обеспечения. Определены главные факторы недоверия граждан к третьему уровню пенсионной системы Украины. Особенно обращено внимание на необходимые к осуществлению меры ключевыми субъектами системы, для формирования доверия к системе негосударственного пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: система негосударственного пенсионного обеспечения, негосударственный пенсионный фонд, государственные регуляторы, осведомленность населения, информационный поток.

Pavliv V.V. REDUCTION METHODS OF NEGATIVE SOCIAL IMPACT ON NON-GOVERNMENTAL PENSION SYSTEM

In the article are mainly described socially – oriented methods and ways of non – governmental pension system development. Determined key factors which arise citizen's non-trustful moods due to functionality of Ukrainians pension system third level. Special attention focused on key steps that would be made by participants of the system, towards implementation of full trust to the non-governmental pension system.

Keywords: non-governmental pension system, non-governmental pension fund, government institutions, information knowledge base, informational flow.

Постановка проблеми. Проведений аналіз та огляд тенденцій системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні констатує той факт, що розвиток і темпи росту системи є доволі невтішними. Дану ситуацію слід розглядати в двох спектрах причинно-наслідкових зв'язків: соціального та економічного характеру, відповідні фактори є взаємопов'язаними між собою. У даному випадку необхідно розглядати соціальний фактор, який впливає на функціонування системи НПЗ, оскільки він є визначальним у формуванні потенціалу довіри системи НПЗ. Оскільки економічний фактор напряму залежить від тенденції в економіці держави і виступає одним із причинно-наслідкових факторів, після соціального.

Аналіз останніх публікацій. В світлі розвитку НПФ на вітчизняному фінансовому ринку значну увагу аналізу діяльності недержавних пенсійних фондів приділяли Мудра-Рудик Я.А., Мошак М.В., Лимар О.Ф., Женчак О.В та інші. Зважаючи на розвиток пенсійної системи України, також написано багато аналітичних статей та звітів, оскільки тема дослідження є однією із найважливіших в процесі діяльності НПЗ.

Метою статті є аналіз та визначення методів та шляхів усунення негативних впливів соціальних факторів на систему недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Основні результати дослідження. Насамперед необхідно нагадати природу та походження соціального фактору впливу на систему НПЗ. Він являє собою так званий «соціальний гудвіл» для цієї системи, тобто рівень сприйняття чи відмежовування. Відповідні моменти характерні для багатьох фінансових середовищ чи то розвинутих або тих які розвиваються. Виникнення даного соціального фактору впливу на розвиток системи НПЗ є доволі багатограним і може складатись із багатьох причин, які формуються у суспільстві під впливом державної політики, добробуту громадян, історичних моментів тощо. Але одне напевно відомо, що в етапі розвитку системи дані фактори впливу є чи не найважливішими і зусилля спрямовані на подолання негативного впливу цих факторів дають доволі значний позитивний результат.

Проведений аналіз визначає проблематику соціального фактору впливу на всебічну діяльність системи НПЗ і серед найголовніших причин впливу є недовіра населення до діяльності системи НПЗ. Розглянуті дослідження приводять до причин саме цієї недовіри до НПЗ, тут головним моментом був і залишається низька обізнаність про діяльність системи та страх втрати коштів, сформований пострадянськими часами та реаліями [1, с.10]. Отже, для конкретного вирішення даної проблеми необхідно ще раз встановити доцільні причини та шляхи подолання даних соціальних факторів впливу. Серед наступних до розгляду є:

- 1) необізнаність населення про діяльність системи НПЗ;
- 2) страх втрати коштів, вкладених у систему НПЗ;
- 3) стурбованість знецінення вкладених коштів у систему НПЗ;
- 4) недовіра до системи НПЗ, через низький рівень довіри до фінансових інститутів.

Відповідні негативні фактори та тенденції, які склалися є найбільш відчутними для системи НПЗ, крім цього можуть виникати негативні фактори, які можуть впливати на конкретну групу суб'єктів системи НПЗ, а саме НПФ, через, наприклад соціальні настрої чи устої регіонального характеру, але ці фак-

тори не є надто суттєвими.

Стимулювання зниження негативних соціальних факторів у системі НПЗ повинно бути заохочено зі сторони всіх суб'єктів системи. Тут мається на увазі той факт, що не тільки НПФ самотужки повинні здійснювати подолання негативних соціальних настроїв, але й повинна бути всебічна підтримка у цьому зі сторони держави та інших суб'єктів системи НПЗ.

Надалі слід розібратися по пунктах негативних впливів факторів соціального характеру та надання рекомендацій стосовно вирішення цих моментів. Отже, спочатку беремо до уваги такий негативний фактор соціального впливу, як – **необізнаність населення про діяльність системи НПЗ.**

Зрозуміло, оскільки у попередніх розділах був проведений аналіз вікової структури населення нашої держави, що в першу декаду 21 ст. ми спостерігаємо старіння нації, надто зменшення у віковій структурі населення частки працюючого населення. Враховуючи той факт, що частка пенсійного та перед пенсійного населення на початок 2012 року склала близько 19,5 млн. громадян, лише 594 тис. осіб брали участь у системі НПЗ [4], дана величина є надто малою і відповідно вказує на той факт, що проблеми таки існують зі сторони обізнаності населення у діяльності системи НПЗ. Вирішення даної проблеми має доволі часомісткий характер тому повинно здійснюватися у комплексі певних заходів.

Таблиця 1
Заходи, здійснені суб'єктами системи НПЗ стосовно поінформованості населення відносно її роботи

№	Заходи зі сторони НПФ	Заходи зі сторони державних регуляторів
1.	Збільшення витрат на маркетинг та рекламу послуг пов'язаних із розповсюдженням і донесенням інформації до населення	Співпраця з НПФ по даній проблемі, надання всебічної підтримки для інформаційного поширення діяльності системи НПЗ
2.	Формування інформаційної стратегії відкритості та прозорості діяльності НПФ.	Стимулювання та заохочення НПФ до відкритої та прозорої діяльності.
3.	Всебічна співпраця із компаніями різної форми власності стосовно поінформованості працюючих відносно діяльності системи НПЗ.	Заохочення підприємств державної форми власності до широкої співпраці із НПФ.

Проводячи аналіз Таблиці 1, у передмові слід зазначити наступне, що низька частка учасників системи НПЗ – це як наслідок непоінформованості населення стосовно діяльності системи [2, с. 286], на власному прикладі слід зазначити, що інформація стосовно системи НПФ та її діяльності міститься зазвичай у мережі Інтернет та в обмеженому вигляді в установах Пенсійного Фонду України. Як ми розуміємо орієнтація є здебільшого на осіб перед пенсійного віку, які в ближчий період вийдуть на пенсію, навички та поінформованість відповідного кола населення через мережу Інтернет є доволі низькою, тому тут донесення інформації повинне здійснюватись іншими типами.

Торкаючись безпосередньо таблиці і враховуючи вищесказане, інформаційна кампанія зі сторони НПФ повинна охоплювати всі верстви населення і повинна включати в себе наступні заходи:

- Активна рекламна компанія, як наслідок збільшені витрати на рекламу, а саме це всебічне інфор-

мування громадян про діяльність системи НПЗ та конкретного фонду;

- Чітке формулювання маркетингової стратегії та орієнтування на відповідні верстви населення. Тут мається на увазі маркетингові стратегії, які зазвичай сприймаються не завжди однаково різними віковими верствами населення, враховуючи той факт, що Україна відноситься до держав із старіючим населенням [6];

- Донесення інформації через різні інформаційні канали, газети, Інтернет, буклети, виставки, семінари тощо;

- Формування інформаційних потоків у чіткому та прийнятному для громадян вигляді, формування так званої «інформаційної довіри».

Беручи до уваги участь державних регуляторів у здійсненні заходів щодо сприяння інформаційному забезпеченню системи НПЗ і враховуючи арсенал методів та важелів здійснення та сприяння, тут можна виділити наступні заходи:

- Сприяння НПФ, щодо поширення інформації через державні ЗМІ;

- Впровадження ініціативних програм, які б включали в себе компенсаційні заходи при проведенні роз'яснювальної роботи зі сторони НПФ, стосовно діяльності системи НПЗ;

- Співпраця разом із НПФ, задля зниження витрат зі сторони НПФ по поширенню інформаційних потоків стосовно діяльності системи НПЗ.

Торкаючись відкритості та прозорості діяльності системи НПЗ і відповідно самих НПФ, тут виникає взагалі проблемна ситуація оскільки інформаційних матеріалів про діяльність НПФ є досить мало, крім цього огляди пенсійної системи є доволі складними для пересічних громадян до розуміння. Серед імовірних кроків, які необхідно здійснити у цьому напрямку, для покращення відкритості діяльності системи НПФ, є наступні:

- Формування інформаційної бази діяльності НПФ, даний проект здійснений, але тільки у мережі Інтернет, знову ж таки, потрібні інші канали інформаційного потоку;

- Відображення доступної та зрозумілої інформації про діяльність системи НПЗ та відповідно НПФ, для пересічних громадян;

- Зменшення поняття конфіденційності при наданні інформаційних потоків чи запитів;

Натомість органи державної влади у цьому напрямку повинні мати подвійне зацікавлення, оскільки поперше, отримується якісна та оперативна інформація зі сторони НПФ, по-друге, це йде сприяння розвитку системи НПЗ. Регулятори і відповідні органи та міністерства повинні сприяти наступними заходами:

- Впровадження статистичних програм, для трансформації та консолідації в цілях аналізу інформації отриманої від НПФ;

- Сприяння і розповсюдження результатів діяльності системи НПЗ і відповідно НПФ у державних ЗМІ;

- Інформаційні вікна та сервіси у всіх територіальних відділеннях Пенсійного Фонду України, а також на підприємствах державної форми власності.

Стосовно наступного заходу щодо зниження соціального фактору недовіри є співпраця із підприємствами та організаціями різного типу, форми власності тощо. У даному випадку слід розглянути можливі кроки зі сторони НПФ у ході співпраці, щодо інформування про діяльність НПЗ і НПФ відповідно працівників даних установ, звичайно окрім підприємств де існують корпоративні фонди. Серед шляхів і методів слід визначити наступні:

- Розроблення та визначення програм для певних цільових аудиторій, а навіть більше конкретного підприємства і чітка інформативна складова стосовно цих програм;

- Надання чіткої інформації про діяльність НПЗ у рекламній продукції, семінарах, буклетах, які будуть проводитися чи матимуть місце на підприємстві;

- Система співпраці основана на бонусних та партнерських угодах, чітке роз'яснення вигід для працівників та менеджменту компаній, завдяки співпраці із тим чи іншим НПФ.

Державні регулятори, у свою ж чергу, можуть і мають повний карт-бланш на проведення масивної інформаційної політики на підприємствам державної форми власності. Звичайно, у випадку забезпечення зі сторони держави інформацією про діяльність системи НПЗ, всі НПФ будуть у рівних умовах і не будучи нестись інформаційний потік про діяльність системи НПЗ разом із рекламою. Цей варіант є оптимальним, оскільки в такому випадку відбувається чесна конкуренція між НПФ за клієнтів. НПФ, у свою чергу, можуть проводити певну інформаційну діяльність, але на власних засадах не спотворюючи уявлення громадян про діяльність системи НПЗ і натомість проводити власну рекламну кампанію за згодою керівництва підприємства.

Торкаючись наступного пункту соціальних факторів впливу системи НПФ, слід зазначити – страх втрати коштів, вкладених у систему НПЗ. Методи подолання цього негативного фактору, який вже не можна назвати повністю соціальним, а він, радше, є соціально-економічний, оскільки тут повинні бути використані економічні важелі регулювання. Оскільки для здійснення відповідних заходів необхідні гарантії, насамперед фінансові.

Таблиця 2

Заходи, здійснені суб'єктами системи НПЗ стосовно надійності вкладених коштів у систему НПЗ

№	З боку НПФ	З боку державних регуляторів
1	Розробка механізмів повного страхування вкладів громадян у систему НПЗ	Розробка спільно із НПФ методів захисту вкладів громадян, створення незалежного Фонду Гарантування Вкладів
2	Розширення інструментарію здійснення захисту вкладів громадян	Ініціатива зі сторони державних органів із використання інструментів, які гарантуються державою: ОВДП, депозитні сертифікати державних банків, тощо.
3	Інформаційне забезпечення громадян стосовно захисту їхніх вкладів	Сприяння і поширення через власні канали інформаційних потоків стосовно захищеності системи НПФ.

Проводячи аналіз вищенаведених фактів та заходів подолання таких негативних факторів, як страх втрати коштів, вкладених у систему НПЗ, ще раз необхідно наголосити, що дані заходи необхідно робити і впроваджувати у комплексі. Твердження про комплексний підхід до впровадження методів можна розуміти відповідним чином, наприклад, без інформаційної складової донесеної до громадян, заходи зроблені по захисту вкладів будуть не оцінені і це не призведе до значного відсотка зросту довіри до системи, тому тут слід використовувати тільки комплексний підхід.

Торкаючись механізмів захисту вкладів громадян, спроби даного виду захисту були зроблені у банків-

ській системі, але і там існують певні обмеження у вигляді 150 тис. грн., на один депозитний вклад, які повернуться із Державного Фонду Гарантування Вкладів (далі – ДФГВ), але у випадку суми більшої гарантувати незастраховану її частину ніхто не береться. Враховуючи той факт, що НПФ не є компаніями, які проводять торги на ринках і їх діяльність є значно обмеженіша, тому, як вже було проаналізовано фактори ризиків є трохи менші, але не потрібно себе цим радувати, оскільки всі контакти по реєстрації, зберіганню і розміщенню коштів є в установах, які є під ризиком фінансового сектору і причому досить значним.

Самотужки НПФ, задля збереження платоспроможності і захищеності вкладів може зробити наступні заходи, які у певній мірі можуть бути доволі дієвими, а саме:

- Пониження ризиків втрат, через диверсифікацію активів і навіть за практично непрацюючого фінансового сектору, розробити систему максимальної захищеності, включаючи управління коштами громадян в межах ліміту ДФГК;

- Формування страхових резервів на випадок настання несприятливих подій у розмірі, який не впливав би значним чином на прибуток компанії;

- Розрахунок часових лагів (часових гепів) повернення коштів, тобто ідентифікація та розподіл портфеля « до повернення». Тобто кошти короткострокові, які у ближчий час необхідно виплачувати, повинні міститись у менш ризикових інструментах чим довгострокові.

- Можливість співпраці із страховими компаніями стосовно страхування вкладів.

Враховуючи вищесказане, є безліч методів свого роду «хеджування» ризиків втрат коштів, вкладених у систему НПЗ, відповідно через НПФ, але тут приведені заходи є найбільш підходящими, враховуючи вітчизняний фінансовий сектор. Торкаючись диверсифікації активів НПФ, враховувати ліміт ДФГВ і розміщувати кошти таким чином серед надійних банків у фінансовій системі, щоб всі вклади були захищені відповідним фондом. Звичайно, крок непопулярний і трудомісткий, але в сучасних реаліях альтернатива відсутня.

З боку державних регуляторів із зростанням вкладників у системі повинен бути створений альтернативний Фонд Гарантування Вкладів у системі НПЗ, який повинен працювати на засадах: незалежності, цільового використання коштів і відсутності повного втручання у розподілі активів на інші цілі не передбачені Фондом.

Враховуючи той факт, що НПФ є організаціями, прибуток яких не рахується як результат торгівельних операцій, існує думка про створення страхових резервів, тобто оптимальної величини коштів, яка б покривала певну частку моментальної виплати у разі виникнення несприятливих подій. Страхові резерви повинні рахуватись у відповідності до настання виконання зобов'язання по виплаті вкладених коштів за спеціальною пропорцією у залежності від розподілу портфелю активів НПФ по терміновості. Тобто формування більшої величини резервів для вкладів, термін яких є в короткострокових межах або вклади, які, ймовірно, можуть в будь-який момент забрати. Крім цього, резерви необхідні для зниження ризику по групам інвестованих активів у різні фінансові інструменти.

Про розрахунок часових лагів було вже сказано вище, оскільки вони формують аналітичну складову активів НПФ. Тобто ідентифікація часових лагів та інвестування коштів, які відносяться до певних часових лагів, дозволяють знижувати ризик невиконання коштів в момент настання зобов'язань. Диверсифікація ризиків у такому випадку, враховуючи часові лаги, є доволі ефективною.

В теорії також можливо використовувати такий вид забезпечення вкладів системи НПЗ, як страхування відповідними компаніями. Ця гіпотеза може дивно звучати, але даний факт можливий, тобто страхуються вклади громадян у добровільному порядку (за бажанням вкладника) або ні, тут матимуть місце відрахування із сум доходу позичальника страховій організації, що здійснює відповідну операцію.

Обговорюючи участь державних регуляторів у процесі захисту вкладів громадян, саме через інструментарію фінансового ринку, слід зазначити, що, провівши аналіз інвестиційних портфелів, частка такого інструменту, як ОВДП, є доволі незначною. Характер небажання інвестувати чи то б пак вклади у ОВДП зі сторони НПФ, є зрозумілою оскільки, зазвичай дохідність є низькою (на рівні 11-13%), що є нижче інфляційних очікувань і виплата по зобов'язанням ОВДП часто затягується на довгий період, можливо навіть до півроку. Затягування оплати по ОВДП спричинене бюрократичними механізмами розрахунків по ОВДП і постійному дефіциті балансу Державного Казначейства. Загалом інструментарій є хороший і надійний, оскільки гарантом виступає держава, але попит на нього в основному є добровільно-примусовий. Тобто пакети ОВДП для НПФ необхідно сформулювати таким чином, щоб вони були ліквідними і кошти, виручені від їх продажу, йшли на програми, які у майбутньому приносять прибуток, норма дохідності повинна враховуватись у співвідношенні із нормальною ставкою по депозитам, тобто таким чином ставити НПФ перед вибором інвестування у депозити чи ОВДП з приблизно однаковою дохідністю, але які гарантовані державою, а не комерційними банками.

Після комплексу забезпечення по захисту вкладів населення у систему НПЗ даний факт необхідно максимально донести до громадян. Тут матимуть місце всі можливі методи, вищевказані, по донесенню інформаційного потоку серед населення. Держава зі свого боку повинна максимально сприяти цьому, оскільки тут проглядається подвійна вигода для державного сектору, по-перше, попит на ОВДП і незалежність від іноземних кредиторів, по-друге, зростання довіри до системи НПЗ, що також є позитивним фактором.

Наступним негативним фактором соціального впливу є **стурбованість знецінення вкладених коштів у систему НПЗ**. Дана тема вже була частково проаналізована вище і є нагальною до вирішення оскільки в умовах високих інфляційних процесів, а тут мається на увазі не номінальна, а реальна інфляція, ця тема є необхідною до вирішення.

Шляхи диверсифікації ризиків НПФ та максимізації прибутку, звичайно, є пріоритетним напрямком діяльності фондів. Для цього необхідно переглянути інвестиційну політику фондів і здійснити певні кроки назустріч, а саме:

Таблиця 3
Заходи, здійснені суб'єктами системи НПЗ стосовно підвищення дохідності системи НПЗ

№	З боку НПФ	З боку державних регуляторів
1	Формування напрямків інвестування у певні програми, невенчурного характеру із помірним ризиком	Залучення НПФ до фінансування програм по розвитку того чи іншого сектору економіки із гарантуванням певної норми дохідності
2	Формування диверсифікованих портфельів (росту, надійності, дохідності) і розподілення відносних часток між ними	Консультації із НПФ стосовно законодавчих обмежень по інвестуванню у певні активи
3	Вибір альтернативних каналів інвестування, частковий перехід від стандартизовано – масових інструментів інвестування	Розробка програм інвестування спільно із НПФ, моделей участі в спільному проектному фінансуванні.

Одним із пріоритетних заходів зі сторони НПФ є формування напрямків інвестування у певні програми невенчурного характеру із помірним ризиком. Доволі низька частка інвестованих коштів зосереджена і, відповідно, інвестована у акції українських емітентів, приблизно 18% порівняно із законодавчо дозволеними 40% [5]. Спільно із державними інституціями та суб'єктами господарювання можна переглянути стратегії стосовно інвестування у даний інструмент. Тобто компанії, у яких виникає потреба у капіталі, залучають його під певні програми, які мають соціально-економічний ефект і які діють в межах контролю як з боку НПФ, так і самого суб'єкта господарювання. В жодному разі дані інвестиції не повинні витрачатися суб'єктом господарювання на поповнення оборотних коштів чи використання на інші не операційні витрати. Крім цього, контроль за використаними коштами повинен проводитися і державними інститутами, такими як податкові служби, органи фінансового моніторингу.

У даному випадку не тільки у вищевказаному процесі повинні брати участь приватні суб'єкти господарювання, можливим є також і першочерговим є включення у проектне фінансування через механізм купівлі акцій державних підприємств, які потребують кошти на використання і випровадження певних проектних цілей. Даний випадок є навіть менш ризиковим, оскільки гарантом вкладених коштів є держава. Завдання державних інституцій полягає в тому, що стимулювати підприємства державної форми власності до таких кроків і чітко напрацювання стратегій інвестування коштів. Крім цього, державні інституції повинні забезпечити трансформацію існуючого законодавства стосовно процесів інвестування та входження у структуру власності державних підприємств.

Вищевказаний захід є більш як теоретичний оскільки якщо навіть він і матиме місце, проектне фінансування насамперед державних підприємств має доволі довгий цикл окупності і віддачі. Вигода для економіки є очевидною, і кошти, які акумульовані на депозитних рахунках, прямо працюють на благо економіки, а не через фінансових посередників.

Наступним заходом, який спроможний підвищити дохідність системи НПЗ, є формування портфельів за їх якісно-кількісними характеристиками, а саме дохідність, надійність, ризиковість та ін. Саме цьому задля максимізації прибутковості НПФ необхідні певні стратегічні напрями інвестування, які б в тій чи ін-

шій мірі максимізували прибуток і при цьому диверсифікували ризики належним чином.

На етапі формування та здійснення діяльності НПФ встановлюються певні етапи управління активами, насамперед це: встановлення інвестиційних цілей – відповідний набір комплексних заходів для збільшення активів НПФ та виконання його зобов'язань, визначення політики інвестування – досягнення певного рівня прибутковості НПФ, вибір портфельної стратегії – визначення моделі управління портфелем інвестиційних активів НПФ, в подальшому необхідно детальніше розглянути дані стратегії, оскільки вони визначають об'єктів інвестування та як результат діяльності портфельних стратегій – реалізується ефективність інвестицій.

За твердженням Я.А. Мудрої-Рудик, портфельні стратегії, що застосовуються при інвестуванні у фінансові активи, можна розділити на активні, пасивні та змішані. При цьому активні операції включають цінні папери із заниженою вартістю і високими ризиками, але у даному випадку в момент управління такою стратегією важливим є прогнозування факторів, що впливають на характеристики цінних паперів, включених до портфеля [3, с. 283].

На протигагу активним операціям пасивні не потребують значного моніторингу ринку і в основному складають строкові цінні папери із терміном погашення. Даній стратегії притаманна низька прибутковість і низький рівень ризику. Якщо брати до уваги довгостроковий період, то кумулятивна прибутковість та ефективність пасивних стратегій є зазвичай вищою чим у активних стратегій.

Змішані стратегії поєднують у собі два попередні види стратегій, а саме основою є пасивна стратегія, яка несе у собі постійну прибутковість портфелю і доповнюється активною стратегією, яка, в свою чергу, абсорбує в своє управління високо ризикові інвестиційні активи, але із високою прибутковістю [3, с. 284].

Взагалі, тип і структура портфеля залежать від поставлених цілей. Відповідно до них, виділяють:

- портфелі зростання, що формуються з активів, що забезпечують високий рівень зростання капіталу і характеризуються значним ризиком;
- портфелі доходу, що формуються з активів, що забезпечують високу дохідність на вкладений капітал;
- збалансовані портфелі, щоб забезпечити досягнення заданого рівня доходу за прийняттого рівня ризику;
- портфелі ліквідності, що забезпечують, у разі необхідності швидке отримання вкладених коштів;
- консервативні портфелі, сформовані із мінімально ризикових і надійних активів [7, с. 17].

У даній ситуації менеджмент НПФ повинен окрім вибраної стратегії інвестування аналізувати ряд інших факторів, які можуть впливати на три основні чинники вибору стратегії, а саме ліквідність, дохідність та ризик. Умовно дані фактори можна розділити на кількісні та якісні, відповідно кількісні фактори, це насамперед коефіцієнтна складова аналізу вибраної стратегії інвестування та огляд ринку загалом. До якісних слід віднести інформаційні потоки на фінансовому ринку та рівень інвестиційної культури на фінансовому ринку, професійність учасників фінансового ринку.

Використання тої чи іншої стратегії насамперед повинно узгоджуватись із рівнем ризику, який на себе бере НПФ, крім цього величину активів та його організаційну структуру (відкритий, корпоративний, тощо). Надалі слід охарактеризувати інвести-

ційні портфелі для у залежності від інвестиційної стратегії НПФ.

Говорячи про один із останніх факторів впливу, а саме про недовіру до системи НПЗ через низький рівень довіри до фінансових інститутів, система НПЗ повинна гармонізовано співпрацювати з фінансовими інститутами і виробляти загальну довіру зі сторони громадян. Це проблема є однією із досить нелегких, оскільки відомо, що починаючи із 2008 року, а цей період є початком фінансово-економічної кризи, коли саме банківський сектор активно скорочував свою діяльність і багато співвітчизників за рахунок банкруства певних фінансових установ втратили кошти. Тому враження від діяльності фінансового сектору залишилось негативним.

Торкаючись проблематики вирішення цього питання і проаналізувавши, що велична учасників у системі НПФ складає не більше 1% від населення України, необхідно визначити свого роду пріоритетні напрями повернення або іншими словами відродження довіри населення до фінансового сектору відповідно побудови довіри до системи НПФ.

Надалі слід розглянути напрями та принципи зі сторони кожного суб'єкта (у даному випадку це НПФ та держави, відповідно державних інституцій). Комплекс заходів повинен включати всі вищевказані у цьому розділі соціально-економічні методи та рекомендації. Отже, з боку НПФ повинні виконуватися наступні напрями, які можуть побудувати довіру до системи, а саме:

- Прозорість системи;
- Гарантії забезпеченості;
- Беззбиткова діяльність;
- Високий рівень інформаційного потоку про діяльність системи;
- Диверсифікованість продуктів системи НПФ (надання права вибору вкладникам між дохідністю та ризиковістю, надійністю вкладання коштів).

Дані напрями можуть і, тим більше, повинні дати зрозуміти громадянам про ефективну діяльність системи НПФ. Про більшість з них було вже сказано раніше, тому тут наголошується на комплексність їх виконання. Кожен із напрямків є взаємопов'язаним, тому поодинокі їх впровадження може не дати ефективного результату.

Висновки. На етапі становлення системи НПФ на-самперед виникають труднощі із сприйняттям «чогось нового» суспільством, у даному випадку на систему та державу покладені додаткові повноваження стосовно поінформування діяльності системи НПЗ,

відповідні методи та прийоми стосовно покращення соціально-економічної складової були викладені у цьому підрозділі. Загалом можна констатувати наступне. Серед факторів соціального впливу можна визначити: необізнаність населення про діяльність системи НПЗ, страх втрати коштів, вкладених у систему НПЗ, стурбованість знецінення вкладених коштів у систему НПЗ, недовіра до системи НПЗ, через низький рівень довіри до фінансових інститутів. Дані фактори склалися під впливом повної недовіри до фінансових інститутів, які у період фінансово-економічних потрясінь є чи не найслабкішою ланкою в економіці країни.

Запропоновані методи та шляхи подолання факторів соціального впливу розглянуто з позиції зусиль обох суб'єктів системи НПЗ, а саме НПФ і держави (у лиці державних інституцій). Відповідні методи та способи подолання негативних факторів необхідно здійснювати у комплексі стратегічних завдань, які ставлять перед собою суб'єкти системи НПЗ.

Розглянуто також портфелі інвестування НПФ задля мінімізації ризиків та максимізації прибутків і формування інвестиційного портфелю. Запропоновано також якісні шляхи вдосконалення напрямків подолання недовіри до системи НПЗ через відповідний комплекс заходів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Агентство фінансових ініціатив: «Аналітичний звіт за результатами дослідження – недержавні пенсійні фонди та загальнообов'язкова накопичувальна система» // Агентство фінансових ініціатив. – К., 2007. – 17 с.
2. Женчак О.В. Розвиток пенсійного забезпечення та його вплив на економіку України на основі європейського досвіду / Женчак О.В. – УДК 331.25:33(477-4), Л. : НУ «ЛП», 2010. – 278 – 287 с.
3. Мудра-Рудик Я.А. Стратегії формування інвестиційного портфелю недержавних пенсійних фондів / Я.А. Мудра-Рудик // Вісник Хмельницького національного університету. – Х. : 2010. – С. 282-285.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики. – Електрон. дан. (1 файл). – 2013. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
5. Підсумки розвитку ринків небанківських фінансових послуг України / ДКРРФПУ. – К., 2012. – 9 с.
6. Сучасний стан розвитку пенсійної системи України [Електронний ресурс] / Мошак М.В, Лимар О.Ф. – Електрон. дан. (1 файл). – 2011. – Режим доступу : <http://intkonf.org/moshak-mv-limar-of-suchasniy-stan-rozvitku-pensiyanoi-sistemi-ukrayini/>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
7. Chinn M.D., Ito.H Capital accounts liberalization, Institutions and Financial development, Gross Country Evidence, May 2002 – P. 17.